

KOMMUNGEMENSAM VERKSAMHETSHANDBOK

Fastställt av
Kommunstyrelsen

Dokumentansvarig
Handläggare Stina Nordström

Datum
2019-02-26 1 (34)

Implementering av barnkonventionen i Kalmar kommuns verksamheter

Innehållsförteckning

1.	Sammanfattning	3
2.	Om rapporten	4
3.	Barnkonventionens artiklar	4
4.	Regeringens implementeringsåtgärder	4
5.	Inventering av befintligt barnrättsarbete i Kalmar kommun	5
	5.1 Förvaltningar och bolag	7
	5.2 Kommunfullmäktiges verksamhetsplan	14
	5.3 Utbildning om barnkonventionen	14
	5.4 Barnchecklista	15
6.	Inventering av lokala förutsättningar för implementering av barnkonventionen	15
	6.1 Statskontorets bedömning av konsekvenser för den kommunala nivån	16
	6.2 Kalmar kommuns förutsättningar att implementera barnkonventionen	16
7.	Självskattning av barnrättsarbetet inom respektive verksamhet	21
8.	Implementeringsplan och ekonomisk konsekvensbeskrivning	25
	8.1 Styrning och ledning	25
	8.2 Organisation och samverkan	27
	8.3 Kommunikation och information	28
	8.4 Bemötande av barn och rutiner	29
	8.5 Utbildning och fortbildning	30

1. Sammanfattning

Den 13 juni 2018 beslutade riksdagen att inkorporera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) i svensk lag från och med den 1 januari 2020. Av propositionen¹ framgår att regeringen anser att det behöver förtydligas att Sveriges konventionsåtagande innebär att barnkonventionen ska säkerställas på alla nivåer inom offentlig verksamhet och att ett barnrättsbaserat synsätt ska genomsyra all verksamhet som berör barn och unga. Att barnkonventionen innebär skyldigheter på statlig och kommunal nivå har enligt regeringen inte fått tillräckligt genomslag i verksamheterna.

Kommunledningskontoret har fått i uppdrag att utreda förutsättningar och konsekvenser för implementering av barnkonventionen i Kalmar kommuns verksamheter. Därtill ska en lokal implementeringsplan och en ekonomisk konsekvensbeskrivning av en sådan plan tas fram.

Utredningen har visat att det framför allt inom de verksamheter som huvudsakligen arbetar med barn och unga finns en medvetenhet om barnkonventionen och barns rättigheter vilket avspeglas i det dagliga arbetet. Flera exempel finns på hur man arbetar strukturerat för att t.ex. öka barns delaktighet, minska barnfattigdomen och öka tryggheten. Inom de förvaltningar där barn och unga är en målgrupp bland flera andra varierar däremot kunskaperna om barn som rättighetsbärare och vilka krav det ställer på verksamheten. (kap 5).

Det finns utrymme för en tydligare politisk styrning och aktiv uppföljning av barnrättsarbetet. Även om det i verksamhetsplanerna finns skrivningar kopplat till barns rättigheter är de konkreta uppdragen till verksamheterna för att garantera att detta uppfylls färre. Ett undantag är kultur- och fritidsnämnden som i det kultur- och fritidspolitiska programmet för 2015-2018 slår fast att barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp i verksamheterna. (kap. 5).

Verksamheterna har generellt haft svårt att förutspå konsekvenserna av att barnkonventionen blir lag. Ingen förvaltning kan med säkerhet säga att arbetsbelastningen kommer öka eller att andra krav kommer att ställas. Däremot uttrycker samtliga förvaltningar att utbildningsinsatser är nödvändiga. De bör anpassas utifrån respektive verksamhet för att vara relevanta. Även de förtroendevalda bör få en utbildning om politikens ansvar för att genomföra barnkonventionen. (kap. 6).

Slutligen har en plan för det fortsatta arbetet tagits fram. Åtgärderna avser fem områden: (kap. 8)

- Styrning och ledning
- Organisation och samverkan
- Kommunikation och information
- Bemötande av barn och rutiner
- Utbildning och fortbildning

Till varje åtgärd finns uppgifter om tidsplan och vilken enhet eller motsvarande som är ansvarig för genomförandet. Vad gäller kostnader förväntas majoriteten av förslagen kunna rymmas inom befintlig budget. Om delar av utbildningsinsatsen genomförs med hjälp av extern kompetens kommer däremot särskilda medel att krävas.

---

¹ 2017/18:186 Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter

2. Om rapporten

Samtliga förvaltningar har medverkat i utredningen och redogjort för hur de arbetar med barnrättsfrågor. Även företrädare för Kalmarhem AB har intervjuats då det är många barn som bor i deras bostadsbestånd. Därutöver har verksamhetsplaner, årsrapporter och vissa andra styrdokument gått igenom för att se hur barns rättigheter beaktas i dessa.

Kontakter har även tagits med ett antal kommuner för att därifrån hämta inspiration till hur ett systematiskt och framgångsrikt barnrättsarbete kan bedrivas.

Information om uppdraget har lämnats i samband med ett möte med den centrala samverkansgruppen den 27 februari.

3. Barnkonventionens artiklar

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling 1989. Året efter, 1990, anslöt sig Sverige till konventionen. Barnkonventionen består av 54 artiklar. Det är artiklarna 1-42 (s.k. sakartiklar) som ska gälla som svensk lag. Övriga artiklar är av administrativ karaktär som inte påverkar konventionens innehåll och därför inte ska inkorporeras.

Fyra av artiklarna speglar barnkonventionens huvudprinciper (kortfattad version):

- **Artikel 2**
Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.
- **Artikel 3**
Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnet bästa.
- **Artikel 6**
Alla barn har rätt till liv, utveckling och överlevnad.
- **Artikel 12**
Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

4. Regeringens implementeringsåtgärder

För att barnkonventionen ska få genomslag krävs enligt regeringen en kombination av olika åtgärder vid sidan av själva inkorporeringen i svensk lag. Regeringen har därför tagit initiativ till ett paket av olika insatser. Samtliga kommer att redovisas först senare under 2019 och i början av 2020. Det går därför inte att i denna rapport uppskatta vilken effekt åtgärderna kommer få för att underlätta för kommunens implementering av barnkonventionen.

Det kan tilläggas att något riktat ekonomiskt stöd till kommunerna inte är aktuellt då regeringens bedömning är att inkorporeringen inte kommer att medföra några ekonomiska eller administrativa kostnader av betydelse.

4.1 Vägledning

Regeringen har gett en utredare i uppdrag att ta fram en vägledning som kan utgöra ett stöd vid tolkning och tillämpning av barnkonventionen. Syftet är att öka kunskaperna om

barnkonventionen och underlätta för olika aktörer, bl.a. vid rättstillämpningen, genom att redogöra för hur man metodmässigt kan gå till väga när man tolkar och tillämpar en internationell konvention. I uppdraget ingår även att utarbeta förslag på hur vägledningen vid behov ska kunna uppdateras och göras tillgänglig för olika målgrupper. Uppdraget ska redovisas den 31 maj 2019.

För att få mer information om hur detaljerad vägledningen kommer att bli och hur användbar den kommer att vara för kommunerna har kontakt tagits med Socialdepartementet². Det har framkommit att vägledningen kommer att vara på en generell nivå utan några rekommendationer om tolkningar i enskilda ärenden. Samtidigt ska den vara pedagogisk, tillgänglig och anpassad för alla rättstillämpare. Möten kommer att hållas med relevanta aktörer under arbetets gång, bl.a. med SKL. I propositionen understryker regeringen att myndigheter på egen hand kan behöva uppdatera sina riktlinjer och handböcker för sin egen specifika verksamhet.

4.2 Kartläggning av barnkonventionens bestämmelser

Regeringen anser att det är viktigt att följa upp hur lagstiftningen och dess tillämpning stämmer överens med barnets rättigheter enligt barnkonventionen, utifrån ny kunskap och i takt med att samhället förändras och utvecklas. Regeringen har därför gett en utredare i uppdrag att genomföra en kartläggning för att belysa hur svensk lagstiftning och praxis stämmer överens med barnkonventionen. Uppdraget ska redovisas den 15 november 2019.

4.3 Kunskapslyft om barnets rättigheter

För ett effektivt genomförande av barnets rättigheter menar regeringen att det är av betydelse att höja kompetensen bland olika yrkesgrupper och beslutsfattare inom bl.a. kommuner. Regeringen har därför gett Barnombudsmannen i uppdrag att under perioden 2017-2019 stödja kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter inom centrala verksamhetsområden. I uppdraget ingår bl.a. att erbjuda stöd för utveckling av metoder och arbetsformer, sprida lärande exempel avseende tillämpningen av barnets rättigheter och bidra till nätverksträffar på regional nivå för erfarenhetsutbyte mellan kommuner och landsting. Uppdraget ska redovisas den 30 mars 2020.

Några exempel på stöd från Barnombudsmannen är en serie av webbseminarier som sänts under 2018 samt ett metodstöd för utvecklingsarbete inom förvaltning som heter Barnrättsresan. En del i Barnrättsresan var konferensen ”Att ta barnrättsarbetet vidare” som arrangerades på flera ställen i Sverige den 20 november, bl.a. i Vimmerby.

5. Inventering av befintligt barnrättsarbete i Kalmar kommun

År 2017 fanns det 13 627 barn i Kalmar som var under 18 år vilket motsvarade ca 20 % av kommuninvånarna³. Det är 13 627 personer som inte har någon formell makt eller rösträtt och i mångt och mycket är utlämnade till det inflytande som vuxna bjuder in till för att garantera att deras rättigheter blir tillgodosedda.

² Telefonsamtal med departementssekreterare Sara Philipson, Socialdepartementet, 2018-10-11.

³ 2017-12-31. Källa: SCB.

För att få en överblick över barnrättsarbetet i Kalmar kommun har intervjuer genomförts med företrädare för samtliga förvaltningar samt Kalmarhem AB. Med barnrättsarbete avses allt arbete som görs för att tillgodose barns rättigheter enligt barnkonventionen. Det kan t.ex. vara vissa handläggningsrutiner för bedömning av barnets bästa, checklistor för att påminna om barnrättsperspektivet eller särskilda forum för att fånga upp barns synpunkter i frågor som berör dem.

Här redovisas vad som framkommit vid samtalen samt vid en genomgång av de senaste årens verksamhetsplaner, årsrapporter och vissa andra styrdokument.

Sammanfattande iakttagelser:

- Inom de verksamheter som huvudsakligen arbetar med barn och unga finns en medvetenhet om barnkonventionen och barns rättigheter vilket avspeglas i det dagliga arbetet. Flera exempel finns på hur man strukturerat arbetar för att t.ex. öka barns delaktighet, minska barnfattigdomen och öka tryggheten.
- Bland de förvaltningar där barn och unga är en målgrupp bland andra varierar kunskaperna om barns rättigheter och hur barnkonventionen ska tillämpas inom verksamheten. Vissa är angelägna om att fånga upp och omhänderta barns rättigheter medan andra av olika anledningar (kostnadsskäl, kunskapsbrist, tidsbrist) inte har prioriterat detta.
- Det finns utrymme för en tydligare politisk styrning och aktiv uppföljning av barnrättsarbetet. I verksamhetsplanerna finns skrivningar kopplat till barns rättigheter men de konkreta uppdragen till verksamheterna för att garantera att detta uppfylls är färre. Ett undantag är kultur- och fritidsnämnden som i det kultur- och fritidspolitiska programmet för 2015-2018 slår fast att barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp i verksamheterna.
- Under åren 2014-2015 genomfördes en omfattande utbildningsinsats kring barnkonventionen för alla som på daglig basis kom i kontakt med barn och unga (ca 2 300 medarbetare).
- Sedan 2010 finns ett ungdomsombud i kommunen med uppgiften att fungera som en länk ut till unga i Kalmar kommun, bland annat genom att samordna och stödja barnpaneler samt arbeta med ungdomsforum och ungdomsinitiativ.
- Det finns ingen samordnande funktion för barnrättsfrågorna i kommunens verksamheter.
- Barnkonventionen uppmärksammas på olika sätt men ytterligare insatser kan behövas för att barn och vårdnadshavare ska ha kunskap om barns rättigheter.
- Den s.k. barnchecklistan som syftar till att införliva barn- och ungdomsperspektiv i samtliga verksamheter används inte systematiskt.
- Flera exempel finns från olika verksamheter på hur man hittat former för att främja barns och ungas delaktighet, t.ex. barnpaneler, elevpaneler och elektroniska medborgardialoger.

- Den målgruppsanpassade informationen från kommunen på kalmar.se till de unga invånarna är mycket begränsad. Detsamma gäller information till personer med någon form av funktionsnedsättning.
- År 2006 och 2010 togs ett separat barnbokslut fram för att öka kunskapen om och synliggöra barns och ungdomars livssituation i kommunen.

5.1 Förvaltningar och bolag

Kommunledningskontoret

Under kommunledningskontoret finns enheter som arbetar dels mot kommunens förvaltningar, bolag och den politiska ledningen, dels mot allmänheten.

Vid kommunledningskontoret bedrivs det strategiska arbetet inom social hållbarhet. Som ett led i det arbetet tas vart fjärde år ett välfärdsbokslut fram som ska ge en samlad bild av invånarnas livsvillkor och förutsättningar för en god hälsa. I välfärdsbokslutet beskrivs bl.a. barns och ungas uppväxtvillkor och demokratiska delaktighet. Vid två tillfällen, 2006 och 2010, togs ett separat barnbokslut fram för att öka kunskapen om och synliggöra barns och ungdomars livssituation i kommunen men det görs inte längre.

Trygghetsfrågorna är ett område som det finns specifika mål och uppdrag kring. En del i arbetet för att öka tryggheten är de trygghetsvandringar som genomförs i samarbete med olika aktörer, bl.a. Polisen, förebyggande teamet (socialförvaltningen) och mark och trafik (SBK). Syftet är att boende (inkl. barn och unga) får ge sin bild av hur de upplever området kvällstid med fokus på åtgärder inom belysning och framkomlighet för att öka tryggheten.

Kalmars lokala brottsförebyggande råd arbetar också på olika sätt för att öka tryggheten bland kalmarborna. Barn och ungdomar är en grupp som både i hög utsträckning är utsatta för brott, och som även begår brott. Samarbetet med skolorna är därför viktigt och gymnasieförbundet ingår i rådet.

Det strategiska folkhälsoarbetet ligger under kommunledningskontoret. Mycket av det arbete som görs kan relateras till barns rättigheter, t.ex. artikel 33 om att barn ska skyddas från olaglig användning av narkotika. Inom kommunen finns två nätverksgrupper mot droger som vänder sig till högstadie- respektive gymnasieskolor. Grupperna består bl.a. av skolsköterskor, kuratorer och rektorer. Även representanter från Polisen, förebyggande teamet och ungdomshuset UNIK finns med. Arbetet samordnas av folkhälsosamordnaren. Vartannat år får elever i årskurs 8 och gymnasiets andra årskurs svara på en enkät om sina alkohol-, narkotika- och tobaksvanor. Ett drogpolitiskt program har tagits fram för perioden 2016-2020. Ett av målen är att andelen flickor och pojkar som använder narkotika ska minska. Satsningar görs även på att erbjuda drogfria aktiviteter under ungdomars s.k. riskkvällar. Sedan tio år tillbaka arrangeras det drogfria evenemanget Fullt ös på Valborgsmässoafton som vänder sig till ungdomar på högstadiet och gymnasiet.

Föräldrar och vårdnadshavare har enligt barnkonventionen rätt till stöd för att kunna fullgöra sitt ansvar för barns uppfostran och utveckling (art. 18). I kommunledningskontorets verksamhetsplan för 2019 finns ett uppdrag om att i samverkan med berörda verksamheter och lokala aktörer kartlägga tillgången till evidensbaserat föräldraskapsstöd i Kalmar samt identifiera ev. förbättringsinsatser.

Inom verksamheten arbete och välfärd ryms området flykting och integration. Det är en öppen verksamhet dit nyanlända kan vända sig för stöd och hjälp som berör bostad, skola och andra samhällsfrågor. Även om enheten träffar främst vuxna händer det att de kommer i kontakt med barn om hela familjen kommer på besök tillsammans. Enheten har också hyresvärdsansvar för de lägenheter som hyrs ut till nyanlända vilket är ett annat tillfälle att möta barn. Flera av medarbetarna är utbildade socionomer med en bakgrund inom socialförvaltningen. Därför är de vana vid att jobba med barns bästa för ögonen utan att nödvändigtvis koppla det till barnkonventionen. Om det vid kontakt med en familj uppstår en oro för barnens situation finns det rutiner inom enheten för hur en anmälan till socialförvaltningen ska göras.

Inom verksamheten arbete och välfärd ryms också arbetsmarknadsenheten som har det kommunala aktivitetsansvaret för ungdomar som antingen har slutat grundskolan utan att gå vidare till gymnasiet, eller hoppat av gymnasiestudierna. Då erfarenheter visar att det är en grupp som har svårt att komma in på arbetsmarknaden, vilket kan leda till stora sociala problem längre fram, jobbar enheten med att motivera dem till att återuppta sina studier eller påbörja någon annan form av sysselsättning.

Kommunikationsenheten uppger att de främst är utförare av kommunikationsuppdrag utifrån beställningar från förvaltningarna. Vissa förvaltningar har även egna kanaler för att sprida information till barn och unga, t.ex. UNIK. Inom utbildningsförvaltningen är traditionella veckobrev med information till elever och vårdnadshavare vanligt. Riktad information till barn och unga tas fram bland annat i samband med evenemang eller lov. Då används de befintliga kanalerna, t.ex. kalmar.se, Facebook, Instagram och annonsering i bussar. Även kanaler som Snapchat har testats. Bedömningen är att det centralt inte finns tillräckliga resurser för att starta ett sådant officiellt konto. Eftersom det inte finns resurser för att skapa nya kanaler till barn och unga så målgruppsanpassar man i stället kommunikationen i de kanaler som står till buds.

När det kommer till information som är tillgänglig för personer med funktionsnedsättningar är den begränsad. På kommunens webbplats finns få, om några, texter skrivna på lättläst svenska. I kommunfullmäktiges verksamhetsplan för 2019 framgår emellertid att det är majoritetens inriktning att påbörja utvecklingen av en lättläst version av kommunens webbplats. Ett sätt att öka tillgängligheten skulle vara att jobba mer med film, rörliga bilder och teckenspråk. En hel del filmer har också producerats med mycket gott resultat när man mäter interaktionen. Resursbrist och enskilda förvaltningskrav har gjort att filmmandet tvingats prioriteras ned.

En förekommande arbetsuppgift inom landsbygdsutvecklingen är att besöka byalag runt om i kommunen för att föra en dialog. Då framförs ofta förslag på insatser som rör barnen på landsbygden, t.ex. säkra skolvägar, lekplatser och skolskjutser. Mötena hålls på kvällstid och det är sällan några barn eller ungdomar som närvarar. För att nå ut till den målgruppen skulle ett alternativ kunna vara att möta dem i skolan men det är inget som har övervägts.

Upphandlingsenheten arbetar på flera sätt för att säkerställa barns rättigheter. En del innebär att garantera att kommunens leverantörer uppfyller de krav som ställs i FN:s barnkonvention och ILO:s kärnkonventioner om bl.a. barnarbete. Det handlar också om att se till att det som kommunen köper in ska främja en god hälsa och inte utsätta barn för några risker.

Arbetet utgår ifrån en nyligen uppdaterad upphandlingspolicy som omfattar alla typer av upphandlingar. I policyn anges att kommunen ska medverka till ett hållbart samhälle som präglas av miljömässigt och socialt ansvarstagande, demokrati, solidaritet och rättvisa villkor. Det som kommunen köper in ska främja en god miljö och en god hälsa lokalt och globalt. Särskild hänsyn ska tas till barn och unga. Av de tillhörande riktlinjerna framgår att vid alla upphandlingar kopplade till miljöer där människor vistas ska hänsyn tas till kortsiktig och långsiktig hälsa. Barns och ungas miljöer är särskilt prioriterade. Upphandlingarna ska bidra till att skapa en så giftfri förskola och skola som möjligt.

För att underlätta en hållbar upphandling finns en checklista som stöd. Den kan vara till hjälp för att i samband med varje upphandling se vilka krav och avtalsvillkor som man bör vara särskilt uppmärksam på att få med.

Då det är omöjligt för enheten att göra egna kontroller av leverantörer i andra länder har kommunen sedan flera år tillgång till SKL Kommentus Hållbarhetskollen. De ansvarar för uppföljning av processer och rutiner hos avtalsleverantörer genom att genomföra både kontorsrevisioner i Sverige och därefter kontroller på fabriker runt om i världen.

Kultur- och fritidsförvaltningen

I det kultur- och fritidspolitiska programmet för 2015-2018 slås fast att barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp i verksamheterna. Det betyder att all verksamhet, även den som riktar sig mot en bredare målgrupp, ska ha ett särskilt fokus på barn och unga. Ett exempel är att det vid stadsbiblioteket finns särskilda barn- och ungdomsbibliotekarier med särskilt ansvar för att utveckla bibliotekets barn- och ungdomsverksamhet.

Att det i ett strategiskt dokument slås fast att barn och unga är en prioriterad målgrupp är en stor fördel enligt förvaltningen. Nämnden vill ha en uppföljning av hur man arbetar för att uppfylla detta vilket därmed ställer krav på verksamheterna. Dessutom är förvaltningen på gång med att börja arbeta enligt modellen ”kloka beslut”. Det innebär en försäkran om att man inför alla beslut som tas av nämnden har beaktat jämställdhets- tillgänglighets- och barnperspektiven. Det är något som är efterfrågat från nämnden och som förvaltningen därför kommer att utveckla under den kommande valperioden.

Inom kommunen finns sedan 1997 ett ungdomsombud. Tjänsten var först placerad vid kommunledningskontorets dåvarande utvecklingsenhet men sedan 2013 hör funktionen till kultur- och fritidsförvaltningen. I samband med detta tillkom en uppgift i kultur- och fritidsnämndens reglemente, nämligen att stärka barns och ungdomars inflytande i samhället. Ungdomsombudets uppgift är att fungera som en länk ut till unga i Kalmar kommun. I uppdraget ingår att fånga upp och tillvarata barns och ungdomars intresse i kommunen, bland annat genom att samordna och stödja barnpaneler samt arbeta med ungdomsforum och ungdomsinitiativ.

Ett exempel på hur förvaltningen arbetar med ungas delaktighet och inflytande i praktiken är barnpanelerna. Det är ett unikt koncept som kommunen har vidareutvecklat utifrån ett nationellt projekt om hur unga kan möta beslutsfattare. I barnpanelen ingår barn från förskoleklass upp till årskurs 6. Panelen träffas vid två tillfällen. Det första mötet sker i skolan där samordnaren tillsammans med lärare och elever har bjudit in flera politiker och tjänstepersoner för att presentera den förändring som eleverna vill få stånd (t.ex. nya nät i fotbollsmålen). Vid behov tar ungdomsombudet ytterligare kontakt med fler tjänstepersoner som kan tänkas vara berörda av ärendet (t.ex. från serviceförvaltningen) och de deltar sedan vid den andra träffen som i bland äger rum i stadshuset. Vid detta möte pre-

senteras kommunens svar på elevernas önskemål och det blir möjlighet för eleverna att ställa frågor och få en inblick i hur beslut fattas. Vid det andra mötet deltar också alltid politiker.

För äldre ungdomar mellan 13 och 25 år finns Kalmars ungdomsråd. Det är ett forum för att öka ungdomars delaktighet och inflytande och som stöds av ungdomsombudet.

Ungdomsenkäten Lupp (lokal uppföljning av ungdomspolitiken) är ett annat sätt att ta reda på hur situationen för unga ser ut i Kalmar. Den senaste genomfördes hösten 2018 och vände sig till elever i årskurs 8 samt elever som går andra året på gymnasiet.

Omsorgsförvaltningen

Omsorgsförvaltningen uppger att man har en mycket begränsad kontakt med barn och unga under 18 år då verksamheten är inriktad mot äldre omsorgstagare. De tillfällen då barn kommer i kontakt med omsorgen är som anhöriga, framför allt barnbarn. Det handlar då om barn som besöker den närstående vid ett äldreboende, eller i en bostad där hemtjänst finns.

Teoretiskt sett finns en möjlighet att ett barn under 18 år är omsorgstagarens enda anhöriga, men det barnet skulle då vara ett ansvar för socialförvaltningen och inte omsorgsförvaltningen.

Enligt omsorgsförvaltningen är barnkonventionen och barns rättigheter inget som har diskuterats inom verksamheterna även om man försöker tänka på barns behov som anhöriga när det t.ex. gäller möjlighet att besöka äldreboenden.

Samhällsbyggnadskontoret (SBK)

Samhällsbyggnadskontoret kommer i kontakt med barn på så sätt att barn och unga är en målgrupp bland flera andra i SBK:s verksamhet. Att tänka på hur de olika målgrupperna berörs och vilka krav som bör ställas för att uppfylla deras behov är en del i professionen.

En ny handlingsplan för medborgardialog har nyligen fastställts. Syftet är att dra upp riktlinjer för hur förvaltningens olika enheter kan arbeta med medborgardialoger. För att få in ett så bra beslutsunderlag som möjligt från medborgardialogen är det viktigt att alla invånare i kommunen får tillfälle att yttra sig, även barn och unga. För att säkerställa detta har ett jämlikhetsperspektiv inkluderats i checklistan för respektive dialogforum.

SBK har tagit fram tre olika typer av medborgardialoger som ska utvärderas längre fram för att avgöra vilken eller vilka man kommer att fortsätta med. En variant är att använda sig av en digital plattform för att nå de grupper, t.ex. barn och unga, som normalt sätt inte infinner sig vid ett traditionellt samrådsmöte. Av handlingsplanen framgår också att en utvärdering ska göras efter varje avslutad dialog. En faktor som utvärderas är deltagarnas ålder.

SBK samarbetar även med andra förvaltningar i projekt som rör barn och unga. Ett kommande EU-projekt som görs tillsammans med utbildningsförvaltningen handlar om hur barn och unga ska kunna cykla och gå till skolan på ett säkert sätt.

Det faktum att barnkonventionen inkorporeras i svensk lag uppges inte innebära några större förändringar för verksamheten. Att arbeta med målgruppen barn och unga är som

tidigare nämnts något som redan görs i dag och något de gärna framhåller som roligt och givande.

Serviceförvaltningen

Serviceförvaltningens verksamhet är mångfacetterad och rör i flera fall barn på ett indirekt sätt. Här ryms driften av lekplatser, skollokaler och sporthallar samt skötsel av motionsspår, parker, grönområden och cykelbanor. Till detta kommer de direkta kontakter med barn som vissa anställda har i samband med lokalvård i skolor och förskolor, samt i skolbespisningen. Därutöver kan nämnas projektet ”kustdetektiverna” som leds av förvaltningens projektledare för kustmiljö. Där ges skolklasser möjlighet att undersöka vattenkvaliteten i ett närliggande vattendrag och få information om vad som finns i Östersjön, hur övergödning påverkar vattnet m.m.

Serviceförvaltningen är i mångt och mycket en utförare av beställningar från andra förvaltningar och bolag. Som exempel kan nämnas att utbildningsförvaltningen räknar ut hur många frukost- och lunchportioner som ska serveras till förskolor och skolor under ett läsår, och därefter får serviceförvaltningen i uppdrag att ta fram varierad och näringsrik kost för den avsatta summan. En kostpolicy finns för förskola, skola och fritidshem som omfattar både vilka krav som ska ställas på själva maten och hur en trivsamt måltidsupplevelse uppnås.

Vid internrevisionen våren 2018 var barnkonventionen med som en kontrollpunkt. Därefter har förvaltningen jobbat med att sprida information till de olika verksamheterna om barnkonventionen och den kommande inkorporeringen i svensk lag, t.ex. genom Servicebladet som delas ut till alla anställda.

Socialförvaltningen

Socialförvaltningen, och särskilt verksamhetsområdet barn och familj, är en av de förvaltningar som har direkt kontakt med barn i sin verksamhet. Inom barn och familj ryms flera olika verksamheter, bl.a. mottagning och utredning, öppenvårdsinsatser, placering på HVB och stödboende, familjehem, familjecentraler och insatser för ensamkommande barn och unga.

Bland medarbetarna inom barn och familj finns en upparbetad vana att i det dagliga arbetet sträva efter att tillgodose barns rättigheter, även om man inte nödvändigtvis tänker att det är just barnkonventionens artiklar som ska tillämpas. Man jobbar enligt modellen BBiC (barns behov i centrum) men har tagit fram en egen variant av den triangel som beskriver barnets behov som är mer barnvänlig och innehåller bilder.

För att socialtjänstens insatser ska ge resultat och inte bli tandlöst betonas vikten av samverkan med flera av de aktörer som möter barn och unga, t.ex. skolan, landstinget och polisen. Tidiga insatser är också viktiga ur ett förebyggande perspektiv. Ett exempel är samarbetet med landstinget på familjecentralerna med att utbilda nyblivna föräldrar. Familjecentralerna är också viktiga för att fånga upp tidiga signaler på brister i föräldraskap.

Södermøre kommunalförvaltning

Inom kommunalförvaltningen är det den pedagogiska verksamheten samt kultur- och fritidsverksamheten som har koppling till barn och ungdomar.

I skolan är klassråd och elevråd inarbetade forum där eleverna har möjlighet att föra fram sina synpunkter och vara med och påverka. Utöver detta arrangeras varje år en barnpanel på någon av skolorna inom kommundelen. Vid ett första möte på skolan får eleverna

formulera frågor som de vill diskutera med politikerna vilket görs när ordförande och vice ordförande i kommundelsnämnden kommer till skolan för en öppen debatt och dialog. En viktig del är den återkoppling som senare görs till eleverna om hur de synpunkter som fördes fram kommer att hanteras.

Kommundelsförvaltningen har ett nära samarbete med utbildningsförvaltningen. Genom den förvaltningen har man fått ta del av det utbildningsmaterial som finns för skolorna om barnkonventionen.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen framhåller att förvaltningens dagliga arbete sedan länge bedrivs i enlighet med barnkonventionen. Det finns ett starkt stöd för detta i verksamheternas styrdokument, t.ex. skollag och läroplaner, där det tydligt slås fast att barn och elever ska ges inflytande över utbildningen vilket överensstämmer med artikel 12 i barnkonventionen. Alla portalartiklar 2, 3, 6 och 12 framgår tydligt i läroplaner för förskolan och skolan.

Barns möjlighet till delaktighet är starkt etablerat och det finns flera olika former för detta. Några exempel är elevråd och kostråd där graden av inflytande ökar med ålder. Som komplement till den formella delaktigheten i form av elevråd etc. ges det samtidigt utrymme för en informell delaktighet när barn får vara med och forma undervisningen i viss grad utifrån gällande styrdokument.

Ett annat forum för inflytande är elevpanelen som träffas några gånger per år. Elevpanelen är ett tillfälle för möten mellan elevrådsordföranden och politiker i utbildningsnämnden. Syftet med dialogen mellan elever och politiker är att

- fördjupa kunskapen om vardagsarbetet i skolan.
- bredda underlaget för framtida beslut.
- öka insikten och förståelsen kring de arbetsinsatser som medarbetarna gör.
- förbättra överblicken över verksamheten, vad gäller kapacitet och utvecklingsbehov.
- följa upp redan beslutade insatser i utbildningspolitiska programmet utifrån utbildningspolitiska visionen.
- följa upp utvecklingsarbetet utifrån verksamhetsuppdraget.

Exempel på frågor som diskuterats är hur skolarbetet kan utformas så att barn får lust att lära sig mer, samt betydelsen av studiero på lektionerna. Erfarenheterna har visat att det finns ett stort intresse från eleverna att delta och politikerna upplever det som värdefullt att få en direktkanal till eleverna. Samtidigt blir det en praktisk lärprocess för eleverna hur en politisk organisation och beslutsfattande fungerar.

Ett annat sätt att påminna om att barn och ungdomars perspektiv ska finnas med i handläggningen av ärenden är genom utformningen av förvaltningens tjänsteskrivelse. Där framgår det genom en särskild rubrik att handläggaren ska bedöma om förslaget innebär negativa konsekvenser utifrån barnperspektivet.

Under åren 2014 – 2015 genomfördes en omfattande utbildningsinsats inom hela förvaltningen. Samtliga medarbetare deltog i en grundläggande utbildning om barnkonventionens innehåll och betydelse (se 5.3). Därefter har ett fördjupningsmaterial tagits fram som skolorna kan använda på ett sätt som passar varje enhet bäst, t.ex. i samband med arbetsplatsträffar eller verksamhetsplanering. Förvaltningen poängterar att det bästa resultatet nås om verksamheterna jobbar med konventionen kontinuerligt, i stället för att göra allt på en gång och därefter inget alls under långa perioder.

Ett annat sätt att återkommande uppmärksamma barnkonventionen på är genom samarbetet med föreningen Barnens Träd. Föreningens grundare Jonas Paulman är en av de personer som staten konstaterat utsatts för varnvård inom den sociala barnvården. För att uppmärksamma barn och vuxna på barnens rättigheter enligt barnkonventionen cyklar han runt i Sverige och planterar träd i samarbete med föreningar, företag och kommuner. Vid varje träd placeras även en skylt med text om barns rättigheter enligt barnkonventionen.

Ett antal träd har planterats vid skolor och förskolor inom Kalmar kommun. Det senaste planterades 2018 på förskolan Svärdslijan. Enligt utbildningsförvaltningen är trädplanteringen ett bra tillfälle för skolor och förskolor att i samband med undervisningen lyfta fram innehållet i barnkonventionen och de rättigheter den innebär för barn och unga.

År 2012 fattade kommunfullmäktige beslut om budgetmålet att barnfattigdomen ska minska och en handlingsplan för att minska barnfattigdomen togs fram. För att nå målet har bl.a. åtgärder vidtagits för att garantera att skolan i praktiken är avgiftsfri. Varje skola har därför numera tillgång till ett basutbud för utlåning av utrustning som behövs i samband med aktiviteter som anordnas av skolan.

Utöver detta poängterar förvaltningen att mycket arbete görs för att på olika sätt kompensera för de olikheter som finns och underlätta för barn från skilda studiemiljöer att klara av skolan. Fokustid erbjuds 1-2 gånger/vecka vid samtliga kommunala grundskolor. Då finns det möjlighet att i anslutning till skoldagen få tillgång till en lugn lärarledd studiemiljö för t.ex. läxhjälp. Det är även ett tillfälle för barn med särskilt intresse för ett visst ämne att fördjupa sig ytterligare utöver vad den schemalagda skoltiden ger utrymme för.

Dessutom anordnas lovskola för de elever som under loven vill eller behöver gå i skolan för att koncentrera sig på ett antal ämnen för att nå högre resultat eller förbättra möjligheterna att nå kunskapsmålen. Alla kommunerna är numera skyldiga att erbjuda lovskola men Kalmar kommun har erbjudit lovskola även innan det lagstadgades i skollagen.

Kalmarhem AB

Inom Kalmarhem är det framför allt bovärdar och entreprenörer som kommer i kontakt med barn i samband med besök i bostäderna. Det förekommer att de möts av hyresgäster som lever i misär och då är rutinen att det anmäls till bosamordnaren inom Kalmarhem som i sin tur har en upparbetad kontakt med socialförvaltningen som går vidare med ärendet. I de fall som hittills har upptäckts har det aldrig varit barn involverade.

Hos Kalmarhem erbjuds hyreskontrakt strikt utifrån kötid, några undantag med hänsyn till särskilda behov för barnfamiljer görs inte. Det går heller inte att vända sig till Kalmarhem vid behov av akut boende, i stället är man hänvisad till socialförvaltningen.

Om avhysning av en hyresgäst är aktuellt tas en kontakt med socialförvaltningen som får undersöka om det finns barn som skulle bli berörda. I sådana fall avbryts alltid avhysningen.

Vad gäller projektering och byggnation av nya bostäder så uppges det vara väldigt regelstyrt och något uttalat barnperspektiv finns inte. Önskemål kommer ofta från kommunledningen om hur många och vilken typ av bostäder som ska byggas. Därefter finns det standarder för bl.a. hur många parkeringsplatser för bil och cyklar som ska finnas och att det ska finnas lekplatser och möjlighet för rekreation. Detsamma gäller vid ombyggnation

av lokaler, inte heller här görs det utifrån ett barnperspektiv. I stället utgår man från hur många som ska vistas i t.ex. kvarterslokalen och sedan görs de anpassningar som behövs av ventilation, brandskydd m.m.

5.2 Kommunfullmäktiges verksamhetsplan

I kommunfullmäktiges verksamhetsplan med budget för åren 2016, 2017, 2018 och 2019 finns ett antal återkommande skrivningar kopplat till barns rättigheter, bl.a. följande:

- Barnfattigdom ska bekämpas med alla tillgängliga medel.
- Inom stöd och social omsorg ska barnens bästa alltid vara i fokus och barnperspektivet säkras även om insatserna i första hand riktar sig till vuxna.
- Nya bostadsområden som byggs ska vara barnanpassade.
- Fortsätta arbeta för giftfria miljöer med särskilt fokus på barn.
- Inkluderande arenor för unga hbtq-personer.
- Effektivisera samverkan kring stöd till unga som hamnat i eller riskerar hamna i en kriminell livsstil.

I vissa fall är skrivningarna kopplade till konkreta uppdrag till nämnderna.

5.3 Utbildning om barnkonventionen

I kommunfullmäktiges budgetdokument för 2013 framhölls att barnkonventionen ska genomsyra allt beslutsfattande. Ett av de fastslagna målen inom området barn och ungdomar var att samtlig personal som arbetar med eller i nära anslutning till barn och ungdomar under åren 2013-2015 skulle nås av utbildning kring barnkonventionen. Även politikerna skulle omfattas av utbildningen.

För att nå målsättningen genomfördes under åren 2014-2015 en omfattande utbildningsinsats riktad mot dåvarande barn- och ungdomsförvaltningen, kommunledningskontoret, kultur- och fritidsförvaltningen samt socialförvaltningen. Sammantaget omfattades över 2 300 anställda av utbildningen. Även inom Södermöre kommunaldelsförvaltning genomfördes utbildningar för den personal som arbetade direkt med barn och ungdomar med hjälp av extern aktör. Det sista föreläsningstillfället gavs för ledamöterna i kommunfullmäktige.

Utbildningarna fokuserade på att ge grundläggande kunskaper om barnkonventionens huvudartiklar och implementeringsartiklar. För att inte bryta det ordinarie arbetet genomfördes utbildningarna i samband med ordinarie kompetensutvecklingstillfällen, som t.ex. arbetsplatsträffar, temadagar och lärarmöten.

Efter avslutad grundutbildning tog dåvarande barn- och ungdomsförvaltningen fram ett fördjupningsmaterial för skolpersonal. Tanken är att det ska ge möjlighet för medarbetare inom förskola, skola och fritids att reflektera och diskutera i det fortsatta arbetet med barnkonventionen, t.ex. i arbetslag och på arbetsplatsträffar.

Utbildningarna planerades och genomfördes av kommunens ungdomsombud i samarbete med en tjänsteperson vid dåvarande barn- och ungdomsförvaltningen. Inför utbildningsinsatsen gick de båda en heldagsutbildning om barnkonventionen och dess tillämpning i offentlig verksamhet arrangerad av Rädda Barnen.

Någon beräkning av kostnaden för utbildningarna gjordes inte. Då utbildningen genomfördes internt inom kommunen i egna lokaler handlade det framför allt om alternativ-

kostnader för den tid det tog för utbildarna att förbereda och genomföra utbildningarna samt den tid de anställda deltog i utbildningen i stället för att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter. Något extra anslag tillfördes heller inte verksamheterna för att kunna genomföra utbildningssatsningen. Ungdomsombudets egen budget användes för de kostnader som tillkom.

Ett annat fullmäktigemål var att barn och ungdomar skulle vara delaktiga i arbetet med barnkonventionen. För att tillgodose detta gjordes flera olika insatser. Bland annat inleddes ett samarbete med Rädda Barnen som resulterade i att samtliga förskoleklasser under en treårsperiod fick se en Pettson och Findus-teater i Kalmarsalen och därefter diskutera barnkonventionen utifrån föreställningen. Unicefs skolmaterial ”Barnkonventionen i en låda” tillhandahölls också för samtliga lärare som stöd vid övningar med eleverna.

5.4 Barnchecklista

År 1999 fastställdes en barnchecklista för alla nämnder, förvaltningar och bolag inom Kalmar kommun. Den har reviderats vid några tillfällen, senast 2012. Checklistan är till för att:

- fungera som tankestöd och arbetsmaterial i varje förvaltning och bolag,
- införliva barn- och ungdomsperspektivet i samtliga av kommunens verksamheter samt
- nå bättre och mer väl underbyggda beslut.

Av checklistan framgår att den ska användas inför ett ställningstagande, vägval, bedömningar, resonemang eller beslut. De frågor som ställs är tänkta att vara till hjälp för att fatta beslut ur ett barnrättsperspektiv. Frågorna rör barnkonventionens fyra huvudprinciper (artikel 2, 3, 6 och 12) samt artikel 23 om rättigheter för barn med funktionsnedsättning. Svaren ska dokumenteras och ansvarig handläggare anges.

Ett par förvaltningar har svarat att checklistan är väl känd hos medarbetarna och används inför beslut. Majoriteten av förvaltningarna uppger dock att barnchecklistan av olika anledningar inte används på det sätt som är avsett. Vissa känner över huvud taget inte till dokumentet. Andra tycker att checklistans utformning inte känns naturlig att använda för deras typ av verksamhet. Några menar att det viktigaste är att man på ett tidigt stadium i beredningen identifierar och beaktar de olika aspekter som ska tas hänsyn till, oavsett om checklistor används eller inte. Flera påpekar svårigheten med att i beredningen av ett ärende administrera flera checklistor som rör olika områden.

Ungdomsombudet på kultur- och fritidsförvaltningen som ansvarar för dokumentet är medveten om att checklistan inte används i den utsträckning som man kunde önska. Tankar finns om att i stället ta fram en mer användarvänlig webbaserad version där man lotas fram till de frågor som är relevanta för respektive verksamhet.

6. Inventering av lokala förutsättningar för implementering av barnkonventionen

Sammanfattning:

- Förvaltningarna har generellt haft svårt att förutspå om handläggningstiderna kommer att öka när barnkonventionen blir lag. Vissa verksamheter uppger att implementeringen av barnkonventionen inte kommer att ha någon inverkan på deras arbete. Andra menar att de redan i dag jobbar utifrån ett barnrättsperspektiv och därför inte tror att någon större förändring kommer att bli aktuell.

- Yttranden i rättsprocesser ingår redan i dag i socialförvaltningens arbete. Det finns en möjlighet att antalet överklaganden kan bli fler men osäkerheten är stor. Övriga förvaltningar ser det inte som troligt att de kommer att bli berörda i någon rättsprocess, och om det ändå skulle inträffa så kan det hanteras inom ramen för det arbete som görs i dag.
- Samtliga förvaltningarna uttrycker att utbildningsinsatser är nödvändiga inför att barnkonventionen blir lag. Utbildningarna bör i stor utsträckning verksamhetsanpassas för att vara relevanta. Även de förtroendevalda bör få en utbildning om politikens ansvar för att genomföra barnkonventionen.
- Med hänsyn till kommunens storlek och de väl upparbetade kontakterna mellan förvaltningarna väntas inte några samordningskostnader uppstå med anledning av inkorporeringen av barnkonventionen i svensk lag.

6.1 Statskontorets bedömning av konsekvenser för den kommunala nivån

Av uppdragsbeställningen framgår att deluppdraget att inventera de lokala förutsättningarna för ett systematiskt barnrättsarbete ska ta sin utgångspunkt i Statskontorets (Ram-bölls) bedömning av konsekvenser och kostnadsberäkning för den kommunala nivån⁴.

Det bör inledningsvis framhållas att kommunerna i den rapporten har haft svårt att redogöra för vilka konkreta konsekvenser en inkorporering av barnkonventionen innebär för deras verksamhet, inte minst de ekonomiska konsekvenserna har varit svåra att uppskatta. Med detta sagt verkar det dock finnas en samstämmighet bland kommunerna om att mer kunskap om barnkonventionen behövs på alla nivåer inom den kommunala förvaltningen. Exempelvis uppger en kommun att den planerar att köpa in extern hjälp för att ta fram en egen utbildning. En annan lyfter fram ett förmodat ökat arbete med verksamhets- och metodutveckling, till exempel för att ta fram nya beslutsprocesser för att öka barns delaktighet.

De förändringar som nämns och som medför kostnader är följande:

- Handläggningstiderna ökar på grund av svårigheter att tolka den nya lagen (främst för socialförvaltningen)
- Barnkonventionen kan åberopas i överklaganden, vilket leder till att anställda i kommunen behöver skriva yttranden i rättsprocesser
- Kostnader för kompetensutveckling
- Kostnader för att ta fram utbildning
- Samordningskostnader (främst för större kommuner)

6.2 Kalmar kommuns förutsättningar att implementera barnkonventionen

I likhet med de kommuner som intervjuats i Statskontorets rapport har Kalmar kommun haft svårt att förutse konsekvenserna av implementeringen av barnkonventionen. Ett försök till prognos har ändå gjorts utifrån vad som framkommit vid samtal med respektive förvaltning.

Här redogörs för Kalmar kommuns förutsättningar att implementera barnkonventionen utifrån bedömningarna i Statskontorets rapport som listats ovanför (avsnitt 6.1)

⁴ Ekonomiska konsekvenser av att inkorporera barnkonventionen i svensk lag, Statskontoret 2017:19.

Ökade handläggningstider

Socialförvaltningen har svårt att förutspå eventuella förändringar i handläggningstiderna när barnkonventionen blir lag. Man anser sig jobba enligt barnkonventionens innebörd redan i dag men en osäkerhet finns kring om det faktum att den blir lag kommer att förändra kraven på deras verksamhet. Viss betydelse har den vägledning som nu tas fram på uppdrag av regeringen. Om den är utformad på ett tillräckligt detaljerat sätt och anpassad till olika verksamheter kan den bli ett stöd i arbetet.

Även **serviceförvaltningen** har svårt att förutspå om handläggningstiderna kommer att förändras då de i mångt och mycket är beroende av hur beställningen som kommer in är formulerad. Om uppdragen ändras och krav ställs på att serviceförvaltningen t.ex. ska öka barns inflytande över maten som serveras i skolan så skulle det kunna innebära längre handläggningstider. Detta behöver dock utredas i samarbete med berörda verksamheter.

En av **kommunledningskontorets** funktioner är att vara en sista kontrollinstans av ärenden som ska behandlas i kommunfullmäktige och i kommunstyrelsen. Det innebär bl.a. att bedöma att en grundlig beredning har gjorts och att hänsyn tagits till alla de perspektiv som ska beaktas. Om det framöver visar sig att det brister i beredningen av ärenden utifrån ett barnrättsperspektiv så kan det komma att innebära mer jobb för kommunledningskontoret. Dock inte i en sådan omfattning att det inte kan rymmas inom det ordinarie arbetet.

Samhällsbyggnadskontoret ser inte någon risk för ökade handläggningstider. De anser att de redan i dag beaktar barns rättigheter i verksamheten varför några förändringar i arbetssättet inte är att vänta.

Inte heller **utbildningsförvaltningen** ser framför sig att handläggningstiderna kommer att bli längre eftersom bedömningar i första hand görs utifrån barnets bästa redan i dag. **Kultur- och fritidsförvaltningen** är av samma åsikt och menar att utmaningen ligger i att bli ännu vassare vilket inte behöver innebära mer arbete.

Varken omsorgsförvaltningen, Södermöre kommunfelsförvaltning eller Kalmarhem AB gör bedömningen att implementeringen av barnkonventionen kommer att ha någon påverkan på handläggningen av ärenden.

Yttranden i rättsprocesser

Vid samtal med **socialförvaltningen** har framkommit att en inte obetydlig del av socialsekreterarnas arbete redan i dag består av att i samband med överklaganden i rätten redogöra för t.ex. sitt förslag till beslut om omhändertagande med stöd av LVU. Förvaltningen ser det som möjligt att antalet överklaganden av beslut kan komma att öka med anledning av barnkonventionens nya ställning som lag. Ett tänkbart scenario är att ett beslut om t.ex. LVU överklagas med hänvisning till vissa artiklar i konventionen om att barnets bästa ska beaktas i första hand samt att barns åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Ett lika troligt scenario är att beviljade insatser enligt SoL⁵, och avslag gällande insatser, kan påverkas av att barnkonventionen blir lag. Fler överklaganden skulle kunna innebära en ökad arbetsbelastning för socialsekreterarna men som tidigare nämnts är det svårt att uppskatta innan lagen träder i kraft.

Det är ytterst ovanligt att **utbildningsförvaltningen** yttrar sig i en rättsprocess. Vid något enstaka tillfälle har det handlat om att uttala sig om barnets situation i skolan eller

---

⁵ Socialtjänstlagen (2001:453).

förskolan. Även om det är svårt att bedöma alla administrativa konsekvenser ser inte förvaltningen det som troligt att antalet rättsprocesser där förvaltningen yttrar sig kommer att öka.

Kommunjuristen är organisatoriskt placerad vid **kommunledningskontoret** men bistår alla förvaltningar vid rättsprocesser, t.ex. i samband med överklaganden av detaljplaner. Det är svårt att förutse om barnkonventionen kan komma att innebära fler överklaganden men bedömningen är att det i så fall kan rymmas inom ramen för det arbete som görs i dag.

Samhällsbyggnadskontoret gör bedömningen att det inte är troligt att de kommer att behöva yttra sig i rättsprocesser där barnkonventionen åberopas. Deras ambition är att arbeta på ett grundligt och metodiskt sätt med t.ex. medborgardialoger för att på ett tidigt stadium fånga upp synpunkter och därmed undvika överklaganden längre fram i processen.

Serviceförvaltningen ser inte framför sig att de kommer att behöva yttra sig i rättsprocesser. Samma bedömning görs av **omsorgsförvaltningen, Södermöre kommunalförvaltning** och **Kalmarhem AB**.

Kultur- och fritidsförvaltningen är beställare av byggnationer som kan överklagas. I sådana fall är det själva utföraren, t.ex. serviceförvaltningen, som i främsta fall berörs men förvaltningen är också med i processen och bistår med underlag. Förvaltningen har svårt att bedöma om barnkonventionen kommer att innebära fler överklaganden.

Kompetensutveckling

Som beskrivits ovan genomfördes en stor utbildningsinsats för över 2 000 anställda under perioden 2014-2015. Samtliga förvaltningar är eniga om att ytterligare utbildningsinsatser vore önskvärt inför att barnkonventionen blir lag. En förvaltning uttrycker önskemål om att utbildningen genomförs av en eller flera personer med spetskompetens inom barnkonventionen i stället för att någon inom förvaltningen, som efter att själv ha genomgått en utbildning, förväntas utbilda sina kollegor. En annan förvaltning ser det som möjligt att någon/några deltar i en utbildning för att därefter kunna vidareutbilda sina kollegor. Ett annat önskemål är att utbildningen anpassas utifrån de olika verksamheterna så att den blir relevant för var och en.

Samtliga 1 100 medarbetare inom **socialförvaltningen** deltog i utbildningen 2014-2015. Inför att barnkonventionen blir lag finns ett fortsatt utbildningsbehov, även inom de verksamhetsområden som inte har barn som huvudsaklig målgrupp. Inom verksamhetsområdet barn och familj lyfts framför allt ett behov av att öka barnens delaktighet och deras möjlighet att komma till tals i utredningar. Förvaltningen hänvisar till den tidsstudie som gjorts av socialsekreterarnas arbetsdag där det framkom att socialsekreterare som arbetar med barn ägnar endast två procent (motsvarande 10 minuter) av sin arbetsdag på att träffa sina klienter, dvs. barnen.⁶ Många frågor finns också kring vilka krav som kommer att ställas på socialtjänsten när barnkonventionen blir lag och vad det kommer att innebära för verksamheten. Sådana frågor hoppas man kunna få ta upp vid ett utbildningstillfälle innan den 1 januari 2020.

Utbildningsförvaltningen poängterar behovet av utbildningsinsatser för nyanställda i kombination med kontinuerlig vidareutbildning för befintlig personal. Inom förvaltningen

⁶ Tidsstudie i Uppsala kommun i samarbete med Cecilia Grefve, regeringens nationella samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården.

anställs ca 50 nya personer/år. Om utbildningar skulle hållas för grupper med 10 personer/grupp skulle det innebära fem utbildningstillfällen per år. Därutöver tillkommer vidareutbildning för de som redan deltagit i introduktionskursen.

Omsorgsförvaltningen har inte deltagit i några utbildningar om barnkonventionen tidigare men tror att en kortare grundutbildning skulle vara bra för alla verksamheter inom kommunen, även omsorgen.

Inte heller **serviceförvaltningen** har deltagit i någon utbildning tidigare men de ser att det finns ett behov hos den personalgrupp som kommer i direkt kontakt med barn i skolmiljöer, framför allt lokalvårdare och skolbespisning. Utbildningen bör anpassas för just serviceförvaltningens verksamhet. De betonar vikten av att det är någon med spetskompetens som håller i utbildningen, i stället för att någon inom serviceförvaltningen utbildar sina kollegor vilket skulle vara att ställa alldeles för höga krav på kunskaper hos den personen. Vid planering av utbildning är det också viktigt att komma ihåg att det får konsekvenser för verksamheten när exempelvis en stor grupp lokalvårdare är frånvarande på grund av utbildning.

Samhällsbyggnadskontoret har inte heller medverkat i någon utbildning men även de uttrycker att de gärna deltar i utbildningar framöver, lämpligtvis inriktad på konsekvenser för just deras verksamhet. Vidare ser de gärna att utbildningarna genomförs tillsammans med andra förvaltningar som man arbetar i gemensamma projekt med, t.ex. utbildningsförvaltningen.

Även **kultur- och fritidsförvaltningen** efterfrågar verksamhetsanpassad utbildning där det blir tydligt vad barnkonventionen kommer att innebära för just deras verksamhet. Till exempel rörande rutiner för barn som riskerar att fara illa och orosanmälningar, där en eventuell förändring i lagen kan tänkas komma utifrån barnkonventionen. Ett annat område i barnkonventionen är barns rätt till fritid, lek och kultur (art. 31). Möjligen kan detta område bli förstärkt i och med inkorporeringen och där är kultur- och fritidsförvaltningen i högsta grad berörd. Ett annat område i barnkonventionen som berör förvaltningens arbete och mycket väl kan bli förstärkt, är unga med funktionsvariation (art. 23). Utbildningsbehovet är svårbedömt men en generell uppdatering om grunderna i barnkonventionen vore en bra grund att stå på då konventionen i sig inte förändras i och med att barnkonventionen blir lag.

Kommunledningskontoret ser framför sig att det kan bli aktuellt att genomföra en utbildning för vissa grupper. Verksamheten arbete och välfärd uppger att en grundläggande utbildningsinsats i samband med arbetsplatsträff eller liknande vore bra. Därutöver skulle en insats behövas för dem som jobbar med ungdomar som hoppat av eller aldrig påbörjat gymnasiestudier. Det vore bra för att sätta betydelsen av deras uppgifter i ett större sammanhang.

Även kommunikationsenheten anser att de behöver en utbildning om vad barnkonventionen innebär för deras verksamhet och hur de kan bli bättre på att tillgodose barns rättigheter. Detsamma gäller för landsbygdsutvecklingen. Då det i verksamheten förekommer en hel del kontakter med kommuninvånare finns önskemål om att tydliggöra vilka förväntningar som ställs på tjänstepersoner i kommunen för det fall man träffar barn och unga som misstänks befinna sig i en utsatt situation. Även upphandlingsenheten ser gärna att de får en uppdatering om barnkonventionens innehåll.

Utöver detta har det även framförts att de förtroendevalda kan behöva få en utbildning om konventionen och dess tillämpning i beslutsprocesser.

Södermøre kommunalförvaltning genomförde för ett par år sedan en utbildnings-satsning om barnkonventionen med hjälp av en extern konsult. Inför att barnkonventionen blir lag finns det troligtvis ett brett behov av utbildning både hos ledamöterna i nämnden och bland cheferna, men även bland övrig personal som möter barn och unga, t.ex. bibliotekspersonal. Om utbildningarna kan genomföras med interna resurser ser man inga ökade kostnader förknippade med att barnkonventionen blir lag. Däremot gäller det att hitta tid för att kunna delta i utbildningar.

Kalmarhem AB har inte deltagit i någon utbildning om barnkonventionen men ser gärna att några utvalda personer får möjlighet att höja sin kompetens. Även för Kalmarhem är det viktigt att utbildningen anpassas för deras verksamhet för att bl.a. hjälpa dem att tänka ur ett barnperspektiv och vilka signaler man ska vara vaksam på vid kontakt med barn.

Ta fram utbildning

Antingen kan utbildning genomföras med hjälp av interna resurser, eller kan extern kompetens köpas in. Båda alternativen är förknippade med kostnader.

Interna resurser

Erfarenheterna av utbildningsinsatsen 2014 – 2015 visar att kompetensutveckling kan genomföras med hjälp av interna resurser och i egna lokaler. Till skillnad från utbildningen som genomfördes då finns nu önskemål om att i högre grad ta fram förvaltningsindividuella utbildningar vilket kräver mer förberedelser och troligen en annan kompetens. Den förra utbildningen vände sig också bara till de anställda som jobbade med barn och unga. Nu har det uttryckts ett behov även från de verksamheter där barn är en av flera målgrupper, samt att inom vissa förvaltningar löpande hålla utbildningar för nyanställda.

Redan i dag ingår det i ungdomsombudets uppdrag att genomföra utbildningar. Men om det ska göras i den omfattning som önskats så innebär det en större insats än normalt. Utbildningarna kommer därför att behöva genomföras i den takt som det finns utrymme för i tjänsten. I annat fall betonar kultur- och fritidsförvaltningen att de behöver kompenseras för ungdomsombudets arbete, dvs. någon annan behöver göra delar av ungdomsombudets ordinarie arbete under den perioden.

Som redan nämnts ser även utbildningsförvaltningen framför sig att de kommer att behöva jobba mer med att ta fram material och hålla i utbildningar för sin personal. För att täcka ett sådant utbildningsbehov är det förvaltningens önskemål att en anställd får avsätta 10 % av sin arbetstid till att ta fram utbildningspaket och hålla i utbildningar. Förslagsvis skulle en sådan uppgift ligga hos en samordnare centralt på förvaltningen.

Externa resurser

Ett annat alternativ är att använda sig av externa resurser för att genomföra utbildningarna. Ett förslag på ett sådant upplägg redovisas i avsnittet 8.5 Utbildning och fortbildning.

Samordningskostnader

Det finns i dag väl utarbetade kontakter mellan förvaltningarna i kommunen. Den sammantagna bedömningen är att inga ytterligare samordningskostnader är att vänta med anledning av inkorporeringen av barnkonventionen som lag.

7. Självskattning av barnrättsarbetet inom respektive verksamhet

Sammanfattning:

- Självskattningarna bekräftar bilden av att det i de verksamheter som dagligen arbetar med barn och unga finns en medvetenhet om barns rättigheter. Här ligger förbättringspotentialen i att utveckla arbetet ytterligare, t.ex. i bedömningar av barnets bästa och i barnkonsekvensanalyser, samt att informera barn och vårdnadshavare om barns rättigheter på ett åldersadekvat sätt. Det finns också behov av fördjupningsutbildningar i barnkonventionen anpassad utifrån respektive förvaltnings verksamhet.
- Även inom de verksamheter där barn är en av flera målgrupper försöker man på olika sätt tänka på barns behov och rättigheter, t.ex. genom att hitta nya former för att fånga upp barn och ungas synpunkter och förbättra miljöerna där barn vistas, såväl inne som ute. Även bland dessa grupper efterfrågas verksamhetsanpassad utbildning om hur de berörs av barnkonventionen.
- Det finns utrymme för en tydligare politisk styrning av barnrättsarbetet. Det finns ingen rutin för att återrapportera barnrättsarbetet till den politiska nivån. Kommunens budget har heller inget barnrättsperspektiv. Det görs inga barnkonsekvensanalyser när det gäller beslut av övergripande karaktär.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) har tagit fram ett antal nycklar (påståenden) som kan användas för att ge en bild av hur långt olika verksamheter har kommit i tillämpningen av barns rättigheter. Enligt uppdragsbeskrivningen ska nycklarna användas i utredningen.

Varje förvaltning och Kalmarhem AB har utifrån nycklarna, särskilt utvalda för respektive verksamhet, fått göra en bedömning av det egna barnrättsarbetet. Nycklarna och uppskattningen utgör ingen komplett bild av om arbetet är framgångsrikt eller inte, men ger ändå en tillräckligt god indikation på styrkor och svagheter för att vara användbara. Uppskattningen är relevant för att se vilka områden kommunen bör fokusera på framöver och vilka åtgärder som bör ingå i en implementeringsplan.

En sammanfattning av svaren redovisas här nedanför.

Kommunledningskontoret

Svaren bekräftar att det finns utrymme för en tydligare politisk styrning och uppföljning av barnkonventionens tillämpning. Det finns ingen rutin för att återrapportera barnrättsarbetet till den politiska nivån. Kommunens budget har heller inget barnrättsperspektiv. Det görs inga barnkonsekvensanalyser när det gäller beslut av övergripande karaktär.

På den positiva sidan kan nämnas att kommunfullmäktige under förra valperioden fick en grundläggande utbildning om barnkonventionens innehåll. Dessutom är välfärdsbokslutet som tas fram vart fjärde år är ett sätt att använda kunskap och statistik om barns uppväxtvillkor som underlag för beslut.

Vidare uppges att brandkåren håller utbildningar på skolorna om brand och brandskydd. Barn i årskurs 2 bjuds även in till teater på brandstationen där de får lära sig mer om hur man ska agera vid brand.

Kultur- och fritidsförvaltningen

Nyanställd personal vid Ung i Kalmar lämnar utdrag ur belastningsregistret när de anställs, detsamma gäller vid Kulturskolan. Det är en rutin som finns för att skydda barn mot övergrepp. Regler finns också om att personal aldrig arbetar ensamma på fritidsgårdarna. Det finns rutiner för hur en orosanmälan ska upprättas vid misstanke om att barn far illa eller att ett brott håller på att begås. Rutinerna är kända för medarbetarna.

Ett stort arbete har gjorts kring genusmarta verksamheter och då har personalen genomgått utbildning och fortbildning för att skapa inkluderande, trygga och jämställda verksamheter. Personalen uppges ha ett inarbetat jämställdhetstänk vilket gör det möjligt för flickor och pojkar att ta och få lika stort utrymme.

Arbetet pågår också för att tillgänglighetsanpassa lokalerna och en ökad dialog med barn med funktionsvariation har inletts för att ytterligare identifiera deras behov och åsikter.

Olika nedslag har gjorts i skolor och fritidsgårdar med kampanjer och temaveckor för att öka kunskapen kring ungas rättigheter och former för delaktighet. Arbetet med att förmedla barnrättskunskap till verksamheternas besökare pågår ständigt. Ungdomsombudet samverkar även med skolorna för att sprida kunskap via den kanalen.

Barnpaneler, enkäter, gårdsråd, förslagslåda och ungdomsforum är exempel på former för barns delaktighet. Målsättningen är att sammansättningen ska vara jämnt fördelad mellan könen. Även data och statistik från större övergripande undersökningar om t.ex. psykisk ohälsa, trivsel och fritidsvanor används som underlag inför beslut och som en systematisk uppföljning.

Alla beslut ska ha ett barnperspektiv och förvaltningen arbetar med att ta fram en checklista för att enklare kunna redovisa arbetet inom detta område. Checklistan ska även omfatta jämställdhet och tillgänglighet då dessa frågor ofta hänger samman på flera sätt. I och med att barn är en prioriterad målgrupp i det kultur- och fritidspolitiska programmet läggs särskild vikt vid att belysa konsekvenserna för barn vid beslutsfattande och i verksamheterna.

När det gäller utbildning kring barnkonventionen omfattades alla anställda av grundutbildningen under 2014-2015. Chefer och verksamhetsledare i förvaltningen har fått uppdaterad information under hösten 2018. Utvecklingspotential finns i form av ytterligare utbildning och bättre stödsystem (t.ex. checklistor) för alla i verksamheterna.

Socialförvaltningen

Förvaltningen uppger att de låter varje barns röst komma till uttryck i barnavårdsutredningar. Alla handläggare som arbetar inom barn och familj har även fått utbildning för att kunna föra samtal med barn. Barn äldre än 13 år får också en fråga i brukarundersökningen om hur de upplevde mötet med den enskilda medarbetaren inom socialtjänsten.

Vuxna som kommer i kontakt med enheten mottagning/utredning socialpsykiatri och missbruk får alltid uppges om de har barn. Inom enheten utredning funktionsnedsättning ställs frågan ibland.

Av svaren framgår att det även finns utrymme för förbättringar inom verksamheten. Till exempel finns ingen åldersadekvat information på webben om hur socialtjänsten arbetar och hur man lättast gör för att komma i kontakt med dem. Några barnkonsekvensanalyser görs inte när det gäller beslut av övergripande karaktär och det finns heller inga strukturer för att ta reda på barns synpunkter inför beslut som rör barn på generell nivå.

Serviceförvaltningen

Som tidigare nämnts ansvarar förvaltningen för många av de lokaler som barn och ungdomar vistas i. Vid frågor om lokaler och inomhusmiljöer svarar man att lagkraven följs i samband med om-, ny- och tillbyggnationer och att lokalvården städar enligt överenskomna avtal. I samråd med utbildningsförvaltningen arbetar man med att ta fram en behovsanpassad städning för att höja kvaliteten och minska smittorisken på bl.a. förskolor. En handlingsplan för giftfria förskole- och skolmiljöer finns också.

Vad gäller brandskydd ser man till att släckutrustning och utrymningsvägar finns och är uppmärkta, men själva brandskyddsronder genomförs av respektive verksamhet. De kemikalier som används av lokalvårdarna förvaras i låsta städutrymmen.

Maten som serveras till barn och unga uppges vara näringsrik och hålla en god kvalitet. Kosten planeras i ett program (mashie) som bl.a. visar näringsinnehåll. Dessutom finns en dietist som ser till att kosten följer gällande näringsrekommendationer. Som exempel på hur man fångar upp barns synpunkter inför beslut som rör barn på generell nivå nämns diskussioner om kost på elevråd och s.k. önskeveckor då eleverna får önska matsedel.

De brister inom barnrättsområdet som förvaltningen uppger är att rutiner saknas för hur anmälan till socialtjänsten ska göras vid misstanke om att ett barn far illa. Här ser de ett behov av att få ut information till den personal som möter barn i skolmiljöerna. Det finns även behov av att utbilda vissa arbetsgrupper (lokalvårdare och kostpersonal inom skola) om barnkonventionen och barns rättigheter.

På frågor om det finns ett barnrättsperspektiv inom styrning och ledning anges att barn inte är specifikt utpekade i styrdokumentet och några övergripande beslut som rör barn fattas sällan. Barnkonsekvensanalyser ska i så fall göras av den beställande förvaltningen.

Samhällsbyggnadskontoret

Förvaltningen har svarat att det är en central och prioriterad del i den ordinarie verksamheten att planera för lekplatser, förskolor, skolor, bevakade övergångsställen och bilfria gångvägar när nya områden projekteras. När det gäller beslut av övergripande karaktär, t.ex. vid arbetet med översiktsplanering, görs också särskilda barnkonsekvensanalyser.

SBK är angelägna om att få in barns och ungas synpunkter i samband med planering av kommande projekt. Enligt den nya handlingsplanen för medborgardialog är det därför möjligt att använda sig av en digital plattform för att nå ut till en bredare målgrupp, inklusive barn och unga. Ett annat sätt att ta in barns synpunkter på är via de organiserade trygghetsvandringarna tillsammans med bl.a. polisen där boende får ge sin bild av området. SBK uppger att man försöker ta hänsyn till både pojkars och flickors önskemål och behov och tar som exempel aktivitetsparken i Berga som har haft unga flickor som huvudsaklig målgrupp. Där har dialogen med dem prioriterats.

I samband med den årliga tillsynen av förskolor och skolor görs en kontroll av städningen. God städning innebär färre ämnen som kan ge upphov till allergi (allergener). Precis

som serviceförvaltningen uppgett jobbar även SBK för att göra skolor och förskolor gift-fria. SBK gör också tillsyn av restauranger som ska kunna redovisa innehållet i sin mat. När det gäller det kommunala dricksvattnet tas prover regelbundet. Kommunen erbjuder även de som har enskild dricksvattentäkt en gratis provtagning av vattenkvaliteten om det är barn eller gravida som dricker vattnet.

Södermøre kommunalförvaltning

I Södermøre finns det strukturer som skyddar barn mot övergrepp och rutiner för hur en anmälan till socialtjänsten ska göras om man misstänker att ett barn far illa. Det finns också ett system för att få kännedom om barnens närvaro/frånvaro i skolan och strukturer för att främja närvaron. Däremot har varken barn eller vårdnadshavare fått kunskap om barns rättigheter och vad det innebär för vårdnadshavarna. Några fördjupningsutbildningar i tillämpningen av barnets rättigheter har heller inte genomförts.

Utbildningsförvaltningen

Förvaltningen uppger att barnrättsarbetet är väl utvecklat både vad gäller övergripande styrning och ledning och i det dagliga arbetet, t.ex. för att främja barns närvaro i skolan.

Det finns rutiner både för att skydda barn mot övergrepp i verksamheten och för att göra en orosanmälan till socialförvaltningen. Medarbetarna känner till rutinerna.

Klassråd, elevråd och elevpanel är exempel på former för att öka barns delaktighet i verksamheten. På en fråga till eleverna i årskurs 7-9 om lärarna ger killar och tjejer samma förutsättningar är svaret ”stämmer helt och hållet” det vanligaste bland både tjejer och killar (42 % resp. 47 %). Emellertid tycker 27 % av tjejerna och 18 % av killarna att påståendet ”stämmer ganska dåligt” eller ”stämmer inte alls”.

Även om barnrättsarbetet bedrivs på ett bra sätt uppger förvaltningen att artikel 3 om ”barnets bästa i första hand” är den artikel som det pratas minst om i verksamheten. Barnchecklistan används inför beslut som påverkar barn och ungdomar och i mallen för tjänsteskrivelser anges att ett resonemang om barnperspektivet ska finnas med.

Kalmarhem AB

Svaren på nycklarna bekräftar det som framkom vid intervjun, nämligen att det finns tydliga rutiner för hur anmälan till socialförvaltningen ska göras vid misstankar om att ett barn far illa. Rutinerna är kända bland den personal som möter barn. Visserligen görs analyser i samband med nybyggnationer, stamreoveringar, reoveringar, underhåll gällande lekplatser m.m., men de görs inte utifrån ett särskilt barnperspektiv. Vid val av material väljs golv, tapeter och färg som inte är allergiframkallande vilket gynnar samtliga hyresgäster, barn som vuxna.

Ingen prövning görs av barnets bästa i verksamheten, inga utbildningar har hållits om barns rättigheter och det finns inga strukturer för att ta in synpunkter inför beslut som rör barn på en generell nivå.

Omsorgsförvaltningen

Eftersom omsorgsförvaltningens kontakter med och inverkan på barn och ungdomar är så pass begränsad har de inte fyllt i några implementeringsnycklar.

8. Implementeringsplan och ekonomisk konsekvensbeskrivning

Utifrån vad som har framkommit i inventeringen och verksamheternas egna självskattningar av hur barns rättigheter tillämpas har en plan för det fortsatta arbetet tagits fram. Inspiration har även hämtats från hur andra kommuner arbetar med barnrättsfrågor samt de faktorer som SKL och Barnombudsmannen pekar ut som viktiga att ta hänsyn till för att barnrättsarbetet ska bli framgångsrikt. De kommentarer som FN:s barnrättskommitté har lämnat angående staternas ansvar för att genomföra barnkonventionen har också beaktats.

Det bör understrykas att hänsyn har tagits till den kapacitet som kommunen bedöms ha för närvarande för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses. Ambitionsnivån kan komma att höjas framöver. Som exempel finns rekommendationer från SKL kring att arbeta in barns rättigheter i budgetprocessen vilket inte bedöms som genomförbart i dagsläget. Däremot kan det vara en målsättning för det fortsatta arbetet.

Åtgärderna omfattar flera olika områden. Några av insatserna kan påbörjas relativt omgående medan andra har ett längre tidsperspektiv. Vissa förslag handlar om att införa återkommande aktiviteter men det finns också insatser av engångskaraktär.

Till varje åtgärd finns uppgifter om tidsplan och vilken enhet eller motsvarande som är ansvarig för genomförandet. Vad gäller kostnader förväntas majoriteten av förslagen kunna rymmas inom befintlig budget. Om delar av utbildningsinsatsen genomförs med hjälp av extern kompetens kommer däremot särskilda medel att krävas.

En uppföljning av hur åtgärderna har genomförts bör redovisas i det barnbokslut som föreslås tas fram årligen.

Åtgärderna avser fem områden och läggs inte fram i någon prioritetsordning.

- Styrning och ledning
- Organisation och samverkan
- Kommunikation och information
- Bemötande av barn och rutiner
- Utbildning och fortbildning

8.1 Styrning och ledning

Utredningen har visat att det finns ett behov av tydligare strukturer för barnrättsarbetet för att säkerställa att arbetet drivs långsiktigt. Det är också ett sätt att undvika att det blir personberoende eller ses som fritt valt arbete. Det finns även utrymme för en tydligare och mer aktiv politisk styrning. Hur barns rättigheter ska tillgodoses behöver uttryckas tydligare och oftare i kommunfullmäktigemål och nämndsmål för att leda till konkreta åtaganden och aktiviteter i verksamheterna. På så sätt är det också möjligt att följa upp vilket arbete som görs.

8.1.1 Återrapportera barnrättsarbetet

I kommunfullmäktiges verksamhetsplan med budget⁷ finns generella skrivningar om att bekämpa barnfattigdom, ha barns bästa i fokus och säkra barnperspektivet. Några av

⁷ Verksamhetsplanerna för åren 2016, 2017, 2018 och 2019 har granskats.

skrivningarna avspeglas i konkreta mål och uppdrag till verksamheten, t.ex. att arbeta med att förbättra barns och ungas psykiska hälsa samt fasa ut farliga ämnen i förskole- och skolmiljöer.

För att öka uppmärksamheten på att barnkonventionen får status som svensk lag skulle ett alternativ kunna vara att ställa krav på alla nämnderna att årligen redovisa hur man arbetar för att tillgodose barns rättigheter. Det kan jämföras med det uppdrag som kommunfullmäktige tidigare gett till nämnderna om att redovisa hur man använder välfärdsboks slutet i verksamheten.⁸ Redovisningen sammanställs i det barnboks slut som föreslås tas fram (se 8.1.2).

8.1.2 Upprätta barnboks slut

Som redan nämnts har ett separat barnboks slut tagits fram vid två tillfällen för att öka kunskapen om och synliggöra barns och ungdomars livssituation i kommunen. Det senaste barnboks slutet är från år 2010. Ett steg mot att ytterligare fokusera på hur fattade beslut påverkar barns och ungas villkor är att återigen redovisa statistik i barnboks slut. Enligt FN:s barnrättskommitté är datainsamling, analys och utveckling av indikatorer en nödvändig metod för att upptäcka diskriminering eller ojämlikheter i förverkligandet av rättigheterna. Utöver att vara en redogörelse för vad som har åstadkommit kopplat till barnkonventionens artiklar kan boks slutet också ge svar på hur stor del av kommunens resurser som gått till barn och unga och på vilket sätt den gruppen har fått det bättre eller sämre. Boks slutets resultat kan ligga till grund för vilken finansiering och verksamhet som behövs för kommande period. För att skapa en rutin för arbetet föreslås barnboks slutet tas fram årligen under femårsperioden 2020-2024.

8.1.3 Se över barnchecklistan

Vid inventeringen har framkommit att majoriteten av förvaltningarna inte använder barnchecklistan som tagits fram för att införliva barn- och ungdomsperspektivet i samtliga kommuners verksamheter. Anledningarna varierar, men flera anser att den inte är utformad för deras typ av verksamhet. Rätt utformad kan checklistan vara ett bra hjälpmedel för att tydliggöra ett besluts konsekvenser för barn och unga och för att fatta det rätta beslutet ur ett barnrättsperspektiv. Kultur- och fritidsförvaltningen bör därför få i uppdrag att, tillsammans med förvaltningarna, se över hur checklistan kan förändras för att kunna komma till sin rätt och användas på det sätt som är avsett. En webbaserad version ska övervägas liksom en eventuell samordning med kommunens övriga checklistor.

Nr	Åtgärd	Tidsplan	Ansvarig
8.1.1	Kommunfullmäktige ger nämnderna i uppdrag att redovisa hur man arbetar för att tillgodose barns rättigheter.	Årligen	Respektive nämnd
8.1.2	Ta fram barnboks slut.	Årligen under perioden 2020-2024	Nämnderna i samarbete med samordnaren för barnrättsfrågor
8.1.3	Se över barnchecklistans utformning.	Start 2019	Kultur- och fritidsförvaltningen

⁸ Uppdrag till verksamheten i kommunfullmäktiges verksamhetsplan med budget för 2016.

8.2 Organisation och samverkan

8.2.1 Inrätta en samordningsfunktion med arbetsgrupp

Ytterligare ett sätt att skapa strukturer, och därmed förbättra förutsättningarna för barnrättsarbetet, är att utse en samordnare för barnrättsfrågorna i kommunen. Till samordnarens uppgifter hör att hålla samman och följa upp kommunens barnrättsarbete, vara ett stöd till förvaltningarnas barnrättsarbete, omvärldsbevaka samt medverka i nationella och regionala nätverk som rör barns rättigheter. En arbetsgrupp som består av representanter från kommunens verksamheter ska vara knuten till samordnaren. Arbetsgruppens medlemmar ska ha ansvar för att bevaka barns intressen och behov inom respektive förvaltning, vara kunskapsmottagare och förmedla den vidare till övriga i verksamheten. Detta förutsätter att medlemmarna i gruppen har kunskap om barnrättsfrågor kopplad till respektive verksamhet samt att tid är avsatt för arbetet. Allt eftersom arbetet utvecklas kan uppgifterna komma att förändras.

Funktionen bör knytas till ungdomsombudets tjänst vid kultur- och fritidsförvaltningen då vissa av de föreslagna arbetsuppgifterna (t.ex. nätverkandet) redan utförs av ungdomsombudet i dag.

8.2.2 Utse representant i SKL:s kommunala barnrättsnätverk

Inom SKL finns sedan 2016 ett kommunalt barnrättsnätverk där för närvarande 26 kommuner ingår. Nätverket har flera syften:

- Öka implementeringstakten av barnets rättigheter i de kommuner som deltar.
- Skapa förutsättningar för nätverkets medlemmar att strategiskt utveckla arbetet med barnkonventionen genom erfarenhetsutbyte och gemensamt lärande.
- Nätverkets representanter ges möjlighet att belysa och problematisera aktuella barn- och ungdomsfrågor med utgångspunkt i barnets rättigheter
- Skapa en kontaktyta för kunskapsinhämtning och samverkan

Ett antal förutsättningar måste vara uppfyllda för att få ingå i nätverket. Ett kriterium är att det ska finnas ett politiskt beslut om att arbeta med barnets mänskliga rättigheter. Den person som ingår i nätverket ska ha ett uppdrag att arbeta med barnets rättigheter i hela organisationen och återrapporera till den politiska nivån.

För att förbättra kommunens förutsättningar att bedriva ett strategiskt barnrättsarbete som verkligen gör skillnad för de unga kommuninvånarna bör en representant till nätverket utses (när förutsättningarna är uppfyllda). En lämplig representant är den föreslagna samordnaren för barnrättsfrågor.

Nr.	Åtgärd	Tidsplan	Ansvarig
8.2.1	Utse en samordnare för barnrättsfrågor som i sin tur sätter samman en arbetsgrupp.	Under 2019	Kultur- och fritidsförvaltningen
8.2.2	Utse en representant till SKL:s kommunala barnrättsnätverk.	Under 2019	Kommundirektören

8.3 Kommunikation och information

8.3.1 Förstudie om förbättrad kommunikation med barn och unga

I barnkonventionen betonas vikten av att barn har tillgång till information och material från olika källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga och moraliska välmående samt fysiska och psykiska hälsa (art. 17). För att kunna tillgodogöra sig rätten att bilda och uttrycka en åsikt (art. 12) behöver barn och unga få tillgång till relevant information och veta vart de kan vända sig för att framföra synpunkter.

Inventeringen av kommunens barnrättsarbete har visat att det finns ett behov av att förbättra och utöka den riktade informationen mot de yngre kommuninvånarna. Det gäller såväl allmän information om kommunens uppgifter och hur den styrs som specifik information om t.ex. skolor, fritidsaktiviteter m.m. som kan vara av intresse för målgruppen. Det bör även bli enklare för unga att komma i kontakt med kommunen och få information om hur de kan påverka kommunens arbete. Särskilt viktigt är att utveckla och avdramatisera den riktade information om socialtjänsten och på vilket sätt de kan hjälpa och stötta barn och unga. För att säkerställa att barn med någon funktionsnedsättning har möjlighet att delta i samhället på ett aktivt sätt (art. 23) behöver anpassningar göras för att tillgodose deras behov.

Kommunikationsenheten bör därför få i uppdrag att tillsammans med berörda förvaltningar genomföra en förstudie. Syftet är att ge svar på både hur kommunen kommunicerar med barn och unga i dag och hur behoven ser ut. Förstudien bör omfatta utveckling av dels kommunens webbplats, dels informationsmaterial som affischer, foldrar, annonser etc. som finns på mötesplatser där barn och unga vistas. Förstudien ska samordnas med uppdraget att påbörja arbetet med att utveckla en lättläst version av kommunens webbplats⁹.

8.3.2 Information till vårdnadshavare om barns rättigheter

Enligt artikel 42 ska såväl barn som vuxna ha kunskap om barnkonventionen och dess innehåll. Inventeringen har visat att en hel del arbete görs för att på olika sätt uppmärksamma barnkonventionen. Ytterligare insatser skulle dock kunna göras för att informera vårdnadshavare om att barn har egna rättigheter och vad det innebär för vårdnadshavarna. Ett tillfälle att göra detta skulle kunna vara i samband med föräldramöten, träffar med föräldraföreningar eller liknande sammankomster.

8.3.3 Information till barn och unga om deras rättigheter

Barn och unga har rätt att få information om sina rättigheter anpassat utifrån sin ålder och mognad. Sådan information skulle kunna ges i samband med en demokrativecka, internationella barndagen eller liknande en gång per läsår.

8.3.4 Utveckla dialogen med barn och unga

Barn och unga kan inte vara med och påverka den kommunala politiken genom traditionella politiska kanaler eftersom de inte har rösträtt. Enligt barnkonventionen (art. 12) har dock varje barn rätt att bilda sin egen uppfattning och uttrycka den i alla frågor som rör barnet. Åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. FN:s barnrättskommitté har uttryckt att om samråd ska vara meningsfullt måste dokument och processer göras tillgängliga. Att lyssna på barn är inget mål i sig utan ett medel för att förverkliga barns rättigheter.

⁹ Kommunfullmäktiges verksamhetsplan med budget 2019 och ekonomisk planering för 2020-2021.

För att säkerställa detta har olika forum för dialoger upprättats i kommunen, t.ex. barnpaneler och elevpaneler. Ungdomsombudet fyller också en viktig funktion. Resultatet är tydligast bland de som har barn och unga som enda eller främsta målgrupp, trots att barnkonventionens krav är desamma oavsett verksamhet. Även om ambition och medvetande finns kan tids- och resursbegränsningar komma i vägen. Samtliga förvaltningar bör därför arbeta för att förbättra dialogen med barn och unga i frågor som rör dem t.ex. i samband med samråd om detaljplaner och trygghetsvandringar. Det kan handla om att söka sig till de platser där målgruppen befinner sig, eller anpassa metoderna på annat sätt. Det är också viktigt att återkoppla resultatet av dialogen till alla som deltagit.

Nr.	Åtgärd	Tidsplan	Ansvarig
8.3.1	Göra en förstudie med fokus på att förbättra kommunens kommunikation med barn och unga.	Start 2020	Kommunikationsenheten i samarbete med berörda förvaltningar
8.3.2	Informera vårdnadshavare om barns rättigheter enligt barnkonventionen.	Start 2019	Utbildningsförvaltningen och Södermöre kommunalförvaltning
8.3.3	Informera barn och unga om deras rättigheter enligt barnkonventionen.	Start 2019	Utbildningsförvaltningen och Södermöre kommunalförvaltning
8.3.4	Utveckla dialogen med barn och unga i frågor som rör dem.	Start 2019	Samtliga förvaltningar

8.4 Bemötande av barn och rutiner

Även inom verksamheter som inte har barn som primär målgrupp finns personalgrupper som regelbundet kommer i kontakt med barn, t.ex. lokalvårdare och kostpersonal. I vissa situationer kan den personalen vara de enda vuxna på plats i skolmiljön. Att det finns många vuxna ögon som kan se och bemöta barn på rätt sätt kan bidra till att öka tryggheten, minska mobbningen och på ett tidigt stadium fånga upp barn som befinner sig i en utsatt situation. Det gäller även personal som kommer i kontakt med hemmiljöer, t.ex. i samband med inspektioner. De förvaltningar vars personal regelbundet möter barn på det sätt som beskrivs bör därför jobba med frågan om hur man bemöter barn på bästa sätt i verksamheten. Om rutiner inte redan finns, bör sådana upprättas för hur en anmälan till socialtjänsten ska göras vid misstanke om att ett barn far illa. Rutinerna ska vara kända för medarbetarna.

Åtgärd	Tidsplan	Ansvarig
Arbeta med bemötandet av barn i verksamheten.	Start 2019	Berörda förvaltningar
Upprätta rutiner för hur anmälan till socialtjänsten ska göras vid misstanke om att ett barn far illa. Sprida rutinerna till medarbetarna.	Start 2019	Berörda förvaltningar

8.5 Utbildning och fortbildning

En förutsättning för att kunna omsätta barns rättigheter i praktiken är att kunskap finns om vilka rättigheterna är. Som tidigare redovisats genomfördes 2014-2015 en grundläggande utbildningsinsats för de verksamheter som arbetar med barn och unga på daglig basis, samt för kommunfullmäktige. Inför att barnkonventionen blir lag finns det behov av ytterligare insatser och kontinuerlig fortbildning. Kompetensen om barns rättigheter behöver höjas brett inom förvaltningen, i kombination med att de verksamheter som kan förväntas bli mest berörda får en fördjupningsutbildning.

Till skillnad från den förra utbildningen bör samtliga förvaltningar omfattas av någon form av utbildning anpassad utifrån respektive verksamhets behov. Om det finns en förståelse för vad barnkonventionen innebär för den egna verksamheten blir det naturligare att integrera ett barnperspektiv. På så sätt bidrar varje anställd till kommunens totala barnrättsarbete.

Eftersom ca en tredjedel av ledamöterna i kommunfullmäktige har bytts ut sedan förra mandatperioden, och det har gått fyra år sedan förra utbildningen, bör kommunfullmäktige få en riktad utbildning om hur barnkonventionen berör dem och vilket ansvar politiken har för att fatta beslut som är grundade i barnrätten. Det är lämpligt att en sådan utbildning hålls i början av varje mandatperiod som en del i utbildningen av nya förtroendevalda.

En särskild utbildning bör riktas till förvaltningens chefer om hur man skapar goda förutsättningar för medarbetarna i tillämpningen av barnkonventionen m.m.

Medarbetare inom socialförvaltningen bör få en fördjupad utbildning kring samtal med barn och hur barnen kan bli mer delaktiga i utredningar. Det finns också ett behov av att få veta mer om vilka krav som kommer att ställas på socialtjänsten när barnkonventionen blir lag och vad det kommer att innebära för verksamheten.

Även andra förvaltningar kan komma att behöva verksamhetsanpassade utbildningar, t.ex. samhällsbyggnadskontoret om att involvera barn och unga i den fysiska planeringen.

Utöver detta bör ett kortare pass om barnkonventionen ingå i introduktionsutbildningen för alla nyanställda. Det är därefter upp till varje förvaltning att bedöma behovet av ytterligare insatser inom ramen för medarbetarnas fortlöpande kompetensutveckling.

Åtgärd	Tidsplan	Ansvarig	Kostnad
Grundkurs om barnkonventionen blir en del i kommunens allmänna introduktionsutbildning.	Start 2020	HR-enheten i samarbete med samordnaren för barnrättsfrågor	Rymms inom befintlig budget.
Bred utbildningsinsats för förtroendevalda, chefer och olika yrkesgrupper, se beskrivning nedan.	Start 2019	Externa och interna resurser	Se nedan.

Beskrivning av upplägg

Utbildningarna föreslås genomföras med hjälp av en kombination av interna och externa resurser. En fördel med att använda en extern resurs är att kommunen får tillgång till personer med djupa kunskaper både i själva sakfrågan (barnkonventionen) och hur man planerar och genomför utbildningar och workshoppar. I det fortsatta arbetet kan interna resurser hämta inspiration från och återanvända såväl metod som material. Då externa resurser inte är bekanta med verksamheten på samma sätt som interna krävs ett nära samarbete med målgruppen när upplägget för utbildningen tas fram.

Externa resurser bör framför allt användas för utbildning av förtroendevalda, chefer samt de grupper som förväntas bli mest berörda och där utbildningarna i hög grad bör verksamhetsanpassas.

De interna resurser som genomförde den förra utbildningsinsatsen 2014-2015 har möjlighet att bistå i vissa delar i de föreslagna utbildningarna. Det är en fördel eftersom de har lätt för att skapa sig en bild av verksamheternas behov och vara flexibla om t.ex. tidpunkten för utbildningen behöver ändras. Samtidigt finns det en risk för att utbildningarna kommer kräva en allt för stor arbetsinsats vilket belastar utbildarnas ordinarie arbetsuppgifter. Om endast två interna resurser finns till förfogande är det också sårbart vid sjukdom, hög arbetsbelastning etc. vilket kan innebära att utbildningarna nedprioriteras.

För att minska sårbarheten bör därför 3-4 personer från de verksamheter som förväntas bli mest berörda genomgå en fördjupningsutbildning om barnkonventionen för att vara ett stöd till kollegorna och även hålla i utbildningar.

De interna resurserna föreslås användas för utbildning inom ”sina” förvaltningar och de verksamheter som behöver en generell grundläggande introduktion om barnkonventionen.

Utbildningarna för de anställda föreslås genomföras i samband med apt, utbildningsdagar etc. För de verksamheter som är schemastyrda krävs en längre framförhållning i planeringen jämfört med andra. Utbildningen för de förtroendevalda genomförs förslagsvis i samband med ett möte i kommunfullmäktige.

Beskrivning av kostnader

Externa resurser

Extern kompetens kan inhämtas på olika sätt. Ett alternativ är att anlita en extern konsult som efter sedvanlig upphandling genomför ett utbildningsuppdrag. En risk med ett sådant upplägg är att tillgången till kompetensen blir begränsad till just de utbildningstimmar som avtalet omfattar och därefter försvinner från organisationen.

Ett annat alternativ är att sluta ett avtal om ett s.k. Idéburet offentligt partnerskap (IOP) med en ideell organisation och låta en överenskommelse om utbildning i barnkonventionen ingå som en del i avtalet. Det skulle säkerställa ett långsiktigt samarbete där den idéburna organisationen aktivt bidrar till kommunens utveckling.

I december 2018 beviljade kommunstyrelsens arbetsutskott ett bidrag på 300 000 kr till Rädda Barnens Riksförbund, Region Syd för arbetet med ensamkommande ungdomar i Kalmar. Av beslutet framgår också att parterna ska undersöka förutsättningar för att etablera ett Idéburet offentligt partnerskap (IOP) för långsiktig samverkan vilket förordas av både socialförvaltningen i Kalmar kommun och Rädda Barnen. Anledningen är att det med största sannolikhet kommer att finnas behov av fortsatt samverkan över tid.

Då det redan finns en uttalad vilja att utreda förutsättningarna för ett IOP-avtal mellan kommunen och Rädda Barnen förordas i första hand att utbildningarna som kräver extern kompetens genomförs inom ramen för ett sådant avtal. En överenskommelse om Idéburet offentligt partnerskap är förknippat med vissa kostnader. Kommunens ersättning till Rädda Barnen ska täcka kostnaderna för deras insatser. Om ett IOP-avtal utarbetats under 2019 kan medel för detta äskas i budgeten för 2020. Ersättningen står i relation till avtalets innehåll och omfattning och då arbetet ännu inte inletts är det i dagsläget inte möjligt att uppskatta storleken på ersättningen.

Interna resurser

När det gäller kostnaderna för utbildning med hjälp av befintliga interna resurser är de också svåra att beräkna. Som tidigare nämnts gjordes vid den förra utbildningsinsatsen ingen beräkning av hur många timmar som lades ned på förberedelse och genomförande. Om utbildningarna kan genomföras i kommunens egna lokaler handlar det framför allt om den tid som utbildarna lägger ner på att förbereda och genomföra utbildningen samt alternativkostnader för den tid de anställda deltar i utbildningen i stället för att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter.

Intervjuade personer

Kalmar kommun

Verksamhet	Namn	Funktion
Kalmarhem AB	Ola Johansson	Arbetsledare
Kalmarhem AB	Ulrika Risemark Regebro	Arbetsledare
Kalmarhem AB	Anna Thune	Bosamordnare
Kommunledningskontoret	Martina Boson	Folkhälsosamordnare
Kommunledningskontoret	Johanna Kindqvist	Arbetsledare
Kommunledningskontoret	Ann-Sofie Lagercrantz	Strateg social hållbarhet
Kommunledningskontoret	Henrik Nilsson	Kommunikationschef
Kommunledningskontoret	Pär Svanfeldt	Enhetschef
Kommunledningskontoret	Jonas Svendsén	Landsbygdsutvecklare
Kommunledningskontoret	Jonas Sverkén	Förvaltningschef
Kommunledningskontoret	Anna Sverresdotter	Enhetschef
Kommunledningskontoret	Johanna Vasilevski	Upphandlare
Kommunledningskontoret	Louise Weidolf	Strateg social hållbarhet
Kommunledningskontoret	Hillevi Österbo	Enhetschef
Kommunledningskontoret	Karoline Ödell	Kommunikatör
Kultur- och fritidsförvaltningen	Jimmy Rudelius	Administrativ chef
Kultur- och fritidsförvaltningen	Sophia Sundlin	Ungdomsombud
Omsorgsförvaltningen	Evelina Juel	Nämndsekreterare
Omsorgsförvaltningen	Johan Råberg	Administrativ chef
Omsorgsförvaltningen	Åsa Strandlund	Miljö- och kvalitetssamordnare
Samhällsbyggnadskontoret	Josef Bjerlin	Verksamhetsutvecklare
Samhällsbyggnadskontoret	Anette Klinth	Stabschef
Serviceförvaltningen	Martina Adiels Balk	Enhetschef
Serviceförvaltningen	Marcus Kindahl	Nämndsekreterare
Socialförvaltningen	Ann-Charlotte Hedström	Verksamhetschef
Socialförvaltningen	Madeleine Hermansson	Enhetschef
Socialförvaltningen	Birgitta Jansson	Enhetschef
Socialförvaltningen	Margit Lindholm Johansson	Verksamhetsutvecklare
Socialförvaltningen	Thereze Lundborg	Enhetschef
Södermøre kommunalförvaltning	Lena Thor	Förvaltningschef
Södermøre kommunalförvaltning	Martin Westbrandt	Verksamhetsutvecklare
Utbildningsförvaltningen	Lillian Alverö	Planeringssekreterare
Utbildningsförvaltningen	Emad Soukiyh	Administrativ chef

Övriga kontakter

Verksamhet	Namn	Funktion
Kultur- och fritidsförvaltningen	Pia Axeheim	Nämndsamordnare/utredare
Landstinget i Kalmar län	Emmy Ahlstedt	Samordnare för social hållbarhet

Samhällsbyggnadskontoret	Monica Helgesson	Sekreterare
Socialdepartementet	Sara Philipson	Departementssekreterare
Socialförvaltningen	Carina Björkman	Nämndsekreterare
Utbildningsförvaltningen	Irène Jonsson	Kanslisekreterare
Vimmerby kommun	Anders Degerman	Folkhälsosamordnare
Överförmyndarverksamheten	Maria Betelid	Handläggare